

COMMENTARIA IN LEVITICUM.

ARGUMENTUM.

Dicitur hic liber hebraice ויקרא *vaticra*, id est, et vocavit, a suo exordio: Graecis et Latinis vocatur Leviticus, a materia quam tractat; tractat enim de sacrificiis aliisque munis Levitarum. Nam Levite, id est, ii qui erant prognati ex patre et tribu Levi, electi fuerunt a Deo ad munus sacerdotale, et ad ministrandum ei in tabernaculo: sed hac partitione, ut Amramite, sive posterii Amram, hoc est Aaron, ejusque filii, sacerdotio fungerentur solique sacrificarent; ceteri, puta posterii Caath, Merari et Gerson (qui omnes fuerunt filii Levi) hisce subservirent, uti sacerdotibus nostris diaconi. Vide cap. iii et iv *Numer.* Quod factum est ut priores, sacerdotes, posteriores, Levite, nomine communi inferioribus appropriato, vocarentur: solet enim species imperfectior sibi nomen generis appropriare; s'c brutum vocamus animal. Hic tamen contrarium accidit: nomen enim generis datur hic dignioribus; nam per Levitas hic sacerdotes intelliguntur, cum Leviticum vocamus hunc librum.

Leviticus ergo idem est quod sacerdotalis, aut sacrificatorius: continet enim praecipua ceremonialia, quibus proprie Israeliticus populus Deo, Deique familie et cultui allectus est, circa oblationes et sacrificia, qui excellentissimi sunt cultus quos exterius Deo deferimus.

Quare prima causa sancientorum horum sacrificiorum, fuit debitus Deo exterior cultus et veneratio. *Secunda*, et pernicioso otio et idololatria hinc ratiōe Judaeos, pio occupatos semper Deus invocaret. Hanc causam dat S. Clemens, lib. I *Cognit.*, sub medium; Chrysostomus, homil. 6 in *Matth.*; Hieronymus, in I *Isaia*, et Tertullianus, lib. II *Contra Marcionem*, cap. xviii, ubi sic ait: «Per sacrificiorum onera, et operationum ac oblationum negotiosas scrupulositates, religioni suae voluit eos Deus astringere, ne simulacris faciendis delinquerent.» *Tertia*, ut variis typis dignitatem, variamque rationem sacrificii Christi in cruce peracti, adumbrarent. Omnia enim haec sacrificia Christum adumbrasse, Christique immolationem, docent S. Augustinus, libro I *Contra adversar. legis et Prophet.*, cap. xviii, et lib. XVII *De Civit.* cap. ii; Eusebius, lib. I *Demonstr.* c

Concilium Tridentinum, sess. XXII, capite i in fine, et S. Leo, serm. 8 *De Passione*, ubi sic ait: «Nunc carnalium sacrificiorum varietate cessante, omnes differentias hostiarum una corporis et sanguinis Domini implet oblatio; ut, sicut unum est pro omni victima sacrificium, ita unum de omni gente sit regnum.» Unde et in Collecta Ecclesiae dicitur: «Deus, qui legalium differentiam hostiarum unius sacrificii perfectione sanxisti.» *Quarta*, ut significarent ea quae nos agere convenit, itaque mores nostros instruerent, uti docent S. Augustinus, lib. X *De Civit.* cap. v; Clemens Alexandrinus, lib. V *Strom.*; Theodoretus, lib. *De Sacrificiis*, ante medium, et alii. Hinc patet vetera haec sacrificia fuisse bona et sancta, Deoque placuisse, utpote ab eo instituta et in honorem illius oblata: erant enim actus religionis et laetitiae.

Dices: S. Cyrillus, lib. IX *Contra Julianum*, ante finem; S. Hieronymus, Rupertus, in cap. I *Isaia*; Tertullianus, lib. II *Contra Marcionem*, cap. xviii et xxi; Chrysostomus, orat. 4 *Contra Judaeos*, et alii, videntur dicere, haec sacrificia non fuisse grata Deo, nec ejus destinata voluntate fuisse instituta, sed tantum ad vitandum majus malum, ne scilicet Hebraei in Aegypto sacrificiis assueti, ad ea relaberentur, eaque Api aliisque idolis offerrent.

Respondeo, isti Patres tantum dicere volunt ea non fuisse grata Deo secundum se, sive quatenus externa erant sine cultu interno: opponunt enim ea sacrificio Christi, et actionibus virtutum, quae secundum se Deo placent. Atque hoc est quod aiunt Theologi, sacrificia et Sacramenta novae legis Deo placere, nosque justificare ex opere operato; vetera vero id fecisse ex opere operantis; unde displicebant illa Deo, si impuro corde a sceleratis offerrentur. Et hoc est quod ait Deus, *Isaia* I, 11: «Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum? plenus sum, holocausta arietum, et adipem pinguium, et sanguinem vitulorum et agnorum et hircorum nolui: incensum abominatio est mihi;» quia scilicet a vobis impis impio corde mihi adoletur: vos enim in externis illis sacrificiis omnem sanctitatem ponitis, itaque internam sanctitatem, quae vera est, negligitis. et

ARGUMENTUM IN LEVITICUM.

rapinis, stupris aliisque sceleribus vos inquinatis.

Leviticum in tres sectiones partiiri possumus: *Prima* agit de ipsis sacrificiis, eorumque varietate et distinctione, a cap. 1 ad viii. *Secunda* agit de personis offerentibus, eorumque preparatione et dispositione, a cap. viii ad xiiii. *Tertia* agit de temporibus oblationi destinatis, puta de festis, a cap. xiiii ad finem, cui nonnulla de votis eorumque redemptione junguntur.

Porro hæc omnia acta et dicta sunt in duodecima mansione Hebræorum in deserto, puta in monte Sinai. *Mi* dicitur in fine hujus libri. In Sinai enim gesta sunt omnia que narrantur a cap. xix *Exodi* ad finem *Exodi*, quæque toto Levitico et Numeris usque ad caput x narrantur. *Numer.* enim x, 11, ex Sina moverunt Hebræi castra: præcepta tamen hæc Levitici, non in ipso monte Sina uti Decalogus, sed in tabernaculo recens fabrefacto, Mosi data sunt a Deo, ut patet cap. 1, vers. 1.

Hinc sequitur Leviticum Mosi a Deo dictatum esse anno secundo egressus Hebræorum ex Ægypto, quod fuit anno mundi 2433, a diluvio 738 (quod fuit ante nativitatem Christi 1496 annis); imo totus Leviticus uno mense, puta primo anni hujus secundi, dictatus est a Deo, quod clare videbis si Levitici initium et finem conferas cum cap. ult. *Exodi*, vers. 45, et cum cap. 1 *Numer.* vers. 1. Ex quo patet Numerorum librum, qui *Leviticum* sequitur, incipere a die primo mensis

secundi. Certe non potuisse Leviticum dictari post vigesimum diem mensis secundi, certum est; nam ultra illum diem non fuerunt Hebræi in Sinai, ut patet *Num.* cap. x, vers. 11. Nota hæc Levitici præcepta non fuisse simul uno die data, sed successive per varios mensis primi dies, ut patet cap. ix, vers. 1; cap. x, vers. 1 et 2; cap. xvi, vers. 1.

Leviticum mystice explicarunt *primo*, Origenes, cujus in Levitico exstant sedecim homilia. Eadem reperiuntur inter opera S. Cyrilli, et non homilia, sed libri vocantur. Verum eas non esse Cyrilli, sed Origenis, patet tum ex stylo, tum quia in quibusdam radolent errores Origenis, tum quia ab olim Origeni semper adscriptæ sunt.

Secundo, scripsit in Levitico Isychius presbyter Hierosolymitanus, S. Gregorii Nazianzeni discipulus. Claruit hic sub Honorio Imperatore sub annum Domini 400. *Tertio*, scripsit in Leviticum S. Cyrillus, libros xvii *De Adoratione in spiritu et veritate*, quibus pleraque Levitici mysteria interpretatur, et Christianis tropologicè adaptat. Edidit eos nuper Romæ Antonius Agellius anno Domini 1588. *Quarto*, egregie in Leviticum scripsit Radulphus monachus Flaviacensis, vel, ut alii volunt, Fuldensis, sub annum Domini 910. Fuit vir solide doctus, imitatur phrasin S. Gregorii. apteque singula explicat sensu mystico et tropologico. Hoc sæculo in Leviticum scripsit tam mystice quam literaliter Petrus Serranus Canonicus Complutensis.

Origenes, Isychius, Radulphus mystice explicarunt Leviticum

CAPUT PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Præscribit Deus Most ritum holocausti triplicis, scilicet primo, boum, vers. 3; secundo, ovium et caprarum, vers. 10; tertio, avium, puta turturum et columbarum, vers. 14.

Pauca hic de sacrificio ejusque speciebus præmittenda sunt.

Unde nota primo: Sacrificium est oblatio rei sensibilis a legitimo ministro facta Deo, per realem immutationem, ad testandum supremum illius dominium et nostram subjectionem. *Dico* per realem immutationem: quia in hoc distinguitur sacrificium ab oblatione, quod in hac res integra offerebatur Deo, ut patet in oblatione decimarum et primitiarum; in sacrificio vero res oblata occidebatur, si esset animata, sin esset inanimata, conscindebatur, conterebatur, comburebatur, vel effundebatur, itaque immutabatur et interimebatur.

Hinc sacrificare græce dicitur θύω, hebraice זבח zabach, quorum utrunque significat occidere. mactare: zabach enim nomine et significatione consentit cum זבח zabach, id est mactare: et Latine sacrificare, licet dicatur a re aliqua sacrificanda, tamen sæpissime accipitur pro occidere, quod signum est, sacrificium vel in ipsa rei interemptione fieri, vel cum ea conjunctum esse.

Ratio est, quia cum res perimitur, eripitur usibus humanis, et perfectus videtur tota in honorem Dei cadere, et significare supremam ejus in omnia dominatum, omniaque pendere, ac præsertim ipsum esse vitæ necisque omnium dominum: hæc enim omnia significamus et protestamur ipso sacrificio.

Uti nota secundo: Res inanimata quæ sacrificabantur, vel erant liquida, ut sanguis, vinum, oleum: hæc quæ effusione offerebantur; vel erant solida, ut panis, simila, sal, thus, manipulus spicarum virentium, et triticum: hæc levabat sacerdos in altum, varietque consciebat et immutabat: in qua immutatione consistebat ratio sacrificii; nam panis in frusta dissecabatur, simila sartagine, cibano vel craticula coquebatur, sal urebatur, thus adolebatur, manipulus spicarum torrebatur, triticum conterebatur.

Nota tertio: Ex animalibus sola munda jussit sibi Deus offerri, eaque obto tantum, scilicet, ovem, capram, hædum, bovem, vitulum, columbam, passerem et turturem, nec aliud animal licuit Judæis Deo sacrificare.

Nota quarto: Sacrificiorum tres erant species: *Prima* erat holocaustum; *secunda*, victima pacifica; *tertia*, hostia pro peccato: quibus adde *quartam*, scilicet mincha, seu sacrificium ex simila aut pane; quæ omnia in se continent sacrificium Christi, quod hæc figurabatur. Hæc eo ordine prosequitur Moses, ut de holocausto agat, cap. 1; de mincha, cap. 11; de victima pacifica, cap. 11; de hostia pro peccato, cap. 11, v et vi.

1. Vocavit autem Moysen, et locutus est ei Dominus de tabernaculo testimonii dicens: 2. Loquere filiis Israel, et dices ad eos: Homo, qui obtulerit ex vobis hostiam Domino de pecoribus, id est, de bobus et ovibus offerens victimas, 3. si holocaustum fuerit ejus oblatio, ac de armento, masculum immaculatum offeret ad ostium tabernaculi testimonii, ad placandum sibi Dominum; 4. ponetque manum super caput hostiæ, et acceptabilis erit, atque in expiationem ejus proficiens. 5. Immolabitque vitulum coram Domino, et offerent filii Aaron sacerdotes sanguinem ejus, fundentes per altaris circuitum, quod est ante ostium tabernaculi, 6. detractaque pelle hostiæ, artus in frusta concident, 7. et subjicient in altari ignem, strue lignorum ante composita; 8. et membra quæ sunt cæsa, desuper ordinantes, caput videlicet, et cuncta quæ adherent jecori, 9. intestinis et pedibus lotis aqua: adolebitque ea sacerdos super altare in holocaustum et suavem odorem Domino. 10. Quod si de pecoribus oblatio est, de ovibus sive de capris holocaustum, masculum

absque macula offeret; 11. immolabitque ad latus altaris, quod respicit ad Aquilonem, coram Domino : sanguinem vero illius fundent super altare filii Aaron per circuitum; 12. dividuntque membra, caput, et omnia quæ adhaerent jecori : et ponent super ligna, quibus subjiciendus est ignis; 13. intestina vero et pedes lavabunt aqua. Et oblata omnia adolebit sacerdos super altare in holocaustum et odorem suavissimum Domino. 14. Si autem de avibus holocausti oblatio fuerit Domino, de turturibus, aut pullis columbæ, 15. offeret eam sacerdos ad altare; et retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris; 16. vesiculam vero gutturis, et plumas projiciet prope altare ad orientalem plagam, in loco in quo cineres effundi solent, 17. confringetque ascellas ejus, et non secabit, neque ferro dividet eam, et adolebit super altare, nisi igne supposito. Holocaustum est et oblatio suavissimi odoris Domino.

1. VOCAVIT AUTEM MOYSEN, ET LOCUTUS EST EI DOMINUS. — « Locutus est, » non imaginaria, sed sensibili voce, ex tabernaculo prodeunte, et formata in aere ab angelo, Dei vice loquente : quæ locutio non propria, aut vitalis humanæ erat locutio, cum angelus corpore et corporeis organis, puta ore, lingua et dentibus ad loquendum necessariis careat, sed erat ei similis. Unde analogice locutio dicitur. « Dominus, » id est angelus, Domini personam sustinens, uti dixi *Exodi* III, 2 (1).

DE TABERNACULO TESTIMONIUM, — id est de tabernaculo in quo erat testimonium, id est lex sive tabule legis. Vide dieta *Exodi* XXVII, 20. Potest secundo verbi, de tabernaculo conventus, aut constitutionis, quod scilicet erat quasi locus status conventioni populi et Mosis cum Deo. Ita Vatablus; utrumque enim significat Hebræum מועד *moed*.

2. LOQUERE FILIIS ISRAEL, — omnibus, etiam Levitis. Nota : Quando in Scriptura nominantur filii Israel, si sit sermo de re temporali, excluduntur Levitæ; si de spirituali, comprehenduntur, ut patet *Deuter.* XXVII, 12; *Apocal.* VII, 7, ubi tribus Levi numeratur inter signatas a Deo : Levitis enim et personis sacris incumbit, non temporalia curare et sapere, sed spiritualia.

HOMO QUI OBTLERIT, — supple sponte; erant enim aliæ oblationes non spontaneæ, sed preceptæ, ideoque necessarie. Talis erat oblatio primogenitorum, de qua *Exodi* XXII, 29; et oblatio pro peccato, de qua hic cap. IV et V; atque hæc que necessaria erant; non poterant a quocumque transferri ad alium modum oblationis, ut patet cap. XXVII, vers. 26 : « Primogenita, inquit, quæ ad Deum pertinent, nemo sanctificare poterit et violare. »

(1) Quod vocis ירקה littera ultima in nostris exemplaribus minor reliquis scribi solet, variasse olim codices in eo vocabulo arguit. In quibusdam enim exemplaribus, pro ירקה quod nunc receptum est, ירקו omisso ך extitisse videtur, seu fut. accipiat. conjeg. niplal verbi ירקו *occurrere, obsequium ferri*, et vertendum sit, *apparuit Mosis Dominus, quæ ipsa loquendi forma occurrit Num.* XXIII, 8; *Exodi*, III, 16.

HOMO QUI OBTLERIT EX VOBIS HOSTIAM DOMINO. — Soli enim Deo est sacrificandum, idque omnium gentium usu receptum est, ut scilicet nulli sacrificarent, nisi qui Deus esset, aut Deus ab his haberetur, quemque scirent, putarent, vel fingerent esse Deum, ait S. Augustinus, lib. X *De Civitate*, cap. IV, idque ob causam, quam initio capituli dedi.

DE PECORIBUS. — Interpres noster non distinguit inter pecora et pecudes, perinde ut grammatici faciunt, qui pecudes vocant animalia minora, pecora majora. Interpres enim omnia animalia, tam minora quam majora, vocat tam *pecudes* quam *pecora*.

DE BOVIS ET OVIBUS OFFERENTIS VICTIMAS. — Sub ovibus et capris intelligi; his enim communis est Hebræa vox צאן *tsan*. Seligit sibi hic Dominus in sacrificium, ex animalibus terrestribus bovem, ovem et capram, ex volucribus columbam et turturam; nullum vero piscem. Cujus prima ratio est libertas Dei voluntas, quæ ita sanxit. Secunda, quia hoc congruum erat : illa enim animalia magis sunt in communi hominum usu, præstantque homini sua carne et lacte cibum, suo vellere et corio vestitum; boves etiam arant et triturant. Rursus hæc animalia sunt mansuetia, ideoque mundiora. Ita Theodoretus, *Quest.* I, 1, et Philo, lib. *De Victimis*. In piscibus etiam hoc peculiare fuit, quod vix viventes adduci, ideoque nec immolari possunt; utrimque enim verum est illud S. Antonii : « Quod piscis est extra aquam, hoc monachus est extra cellam. » Adde pisces, quia humore et semine abundant, symbolice esse ignaviae et luxuria. Pierius vero, *Hierogl.* 31, ait pisces esse hieroglyphicum innocentie, cum omnino sint innocui, nec elementum suum ad insidias alii inferendas transgrediantur : ideoque Pythagoram cavisse, abstinendum esse piscibus, ne insontes persequerentur. Idem docet Lilius Giraldus in *Symbolis Pythagoræ*. Quocirca Pythagoras, teste Plutarcho, a piscatore reitæ jactum emisit fertur, ut quiquid piscium eo factu caperet, statim emitteret; quod et fecit.

Tertia causa est, quod pisces valde imperfecta et ignobilia sunt animalia. Audi Philonem, lib. I

Natura piscis potest oblatio, cur?

Piscis sicut item sunt ignavia et luxuria.

De Constit. mundi : Primi inter cætera animalia pisces creati sunt, quod eorum videlicet sit anima ignobilissima, ut hominis est acutissima. « Animalium, inquit, aliqua quidem est tardissima, et minus expressa, quæ generi piscium obvenit; aliqua vero acutissima, quæ hominis est. Quæ autem ambarum est intermedia, terrestribus et volucris data est. Magis enim hæc sensilis, quam in piscibus; hebetior vero, quam quæ in hominibus. Quamobrem Deus inter animantes pisces primos condidit, magis corporis substantiæ, quam animæ participes, et quodammodo animalia et non animalia, ac mobilia inanimata : atque ad ipsam solam corporis conservationem Deus illis indidit spiritum animale, cum (ut dicitur) sal caribus inspergitur, ne facile putrescant. » Quocirca Ægyptii, teste Herodoto, piscibus quasi impuris et inquinatis abstinabant. Quin et cum nefas, inquinamentumque idem significare vultum, piscem pingunt, quod pisces mutua carne vescantur, et inter se esca sint, ut Horus Ægyptius scribit. Sane præter Ægyptios, et Syros etiam piscibus abstinuisse legimus. Unde apud eos Alergatis dea celebratur, quæ interpretativa est dicitio; quippe Syrorum lingua, ater privativa est dicitio, et gatis piscem significat.

Alias tamen gentes de thymno et de anguilla rem sacram fecisse tradit Athenæus, libro VII. Quin et M. Varro, libro III *Rei rustice*, de certis piscibus rem sacram apud Lydios fieri scribit. Quartam causam dat Abulensis : « Voluit, inquit, Deus sibi immolari bovem, ne Hebræi putarent Apim, bovem Ægyptium, esse Deum; arietem, ne Hammonem Ægyptium, habentem cornua arietis, censerent esse Deum; hircum, quia demones culti ab Ægyptiis, hirci specie sæpe se videndos exhibebant, » uti etiamnum exhibent.

Hinc sequitur omnia animalia munda ad sacrificium, fuisse quoque munda ad cibum, potiusque comedi : non tamen e converso. Nam cervus, pygargus, et cætera erant munda ad cibum et esum, ut patet cap. XI, non tamen ad sacrificium; nec enim ea licebat immolare. Ita Abulensis (4).

(1) « Ad sacrificiorum naturam autem rite explicandam omnino tenuisse juvenit, primævos homines ea, quibus tanquam cibo uterentur, et quæ ipsis acceptissima essent, Deo cum suo parenti in gratie mentis testimonium in Altari apposuisse. Hinc altare *Dei mensa*, sacrificium *Dei cibus* vocatur *Mat.* I, 12. Quomodo enim primi mortales sua dona aut gratie mentis signa ferant e frugibus terre, et lacte et primitiis (*Gen.* IV, 34) : ita et Moses sacra hæc ad præsam religionem revocaturus voluit Deo allerere nomini quæ adhibere optima suoque in genere præstantissima essent, primitiis et primitiva, ferta ex tritico purissimo et libamina e vino generosissimo, et ex animalibus tantummodo quædam, videlicet ex quadrupedibus (וְדָבָר) boves, oves et capras, ex volatilibus tantum turturam et pullos columbarum, et nec animalia non vitio quædam laborantia, nec morbo confecta, sed peccatis. Præterea animalia non descripta, nec nimis tenera, non jactur laura octiduum offerenda erant; ea

Allegorica causa fuit, quia hæc animalia aptissime significabant Christum, qui est unica victimæ legis novæ, ad quam significandam præcipue erant instituta, *Hebr.* X, 1. Bos enim significabat Christi fortitudinem et labores; ovis, innocentiam; hædus, formam peccatoris; turtur, pacem cum Deo conjunctionem; pipiones sive pulli columbarum, mansuetudinem. Ita S. Cyrillus, lib. XV *De Adoratione in spiritu et veritate*, pag. 304, Procopius in cap. IV *Levit.*, et Beda hic.

Idem significat hæc eadem tropologia; nam, ut ait Origenes, *hom.* 2 : « Offert Deo vitulum, qui irracionales iræ motus insipientesque corrigat (nam si ex corde remiseris peccatum fratri tuo, et iracundiæ timore deposito; mitem intra te et simplicem recolleris animum; immolasse te arietem vel agnum puta); hædum offerat, qui lasciviam superat; par turturum, qui mentem suam verbo Dei ut conjugi sociat; pullos, qui oculos columbinos sponsæ imitatur. » Ita et Isychius, et Radulphus.

Hinc Philo, lib. *De Victimis*, ait animalia hæc immolanda debuisse esse integra, illæa partibus omnibus, vitis nevisque carentia, ideoque sacerdotes solere ea diligenter ante immolationem scrutari, a capite ad pedes usque, nequam labem haberet victima; idque ut per hoc monerentur offerentes, nitidam et immaculatam in conspectu Dei producere animam, eamque cum victima sua Deo offerre.

3. SI HOLOCAUSTUM FUERIT EJUS OBLATIO. — Holocaustum vox Græca est, *q. d. θυσιασμός*, id est, totum combustum, quod in eo tota victima Deo comburetur. Unde Hebræice vocatur קָרִיבָן *calil*.

scilicet ætate esse debebant, quæ ad cibum gratissima essent. Pisces autem multos, nec gallinas aut gallos oblatos vidimus. Pisces videlicet mortales non videntur natastilla inter suas cepulas atque dapes retulisse. Nulla hujus cibi in analibus Mosis ante Israelitarum exitum ex Ægypto mentio occurrit; nulla etiam inter Græcos ante Homeri tempora. Postarum iste princeps plura herorum suorum convivia variasque dapes referat, at nunquam pisces; imo quemdam, Menelaum scilicet (*Odyss.* IV, 368, 369), de fame conquirentem sensit, quæ tanta fuerit, ut ad vitam suam sustentandam alimenta ex piscibus capere coactus esset. Ob eandem causam credibile est, gallinaceum genus ad sacrificia non fuisse adhibitum. Hæc enim volatilia aut vellunt, aut saltem non primum locum occupant in vitulum mensis. Certe in conviviis, de quibus scriptores sacri meminerunt, quæque, ut tum erant tempora, lauta celebravit prisca gens mortaliu, appositas gallinas quoque fuisse, nusquam legimus. Quos Homerus cecinit heros, quin ipsi luxuriosos Genios proci, nullas nisi epulas ex gallinaceo genere paravisse dicuntur. Tantum in summa inopia, laborantes fame comedebant.

Ἰχθύς, ἑρπύς τε, φῖλας δὲ τὴ γελῆρα θεοῦ, ἔσται δὲ γαστέρα λυγρῆ,

piscis ævisque, charas quodcumque in mensis venisset, cecebat vero ventrem famem, Olyss. XII, 330, 331. — Hinc Rosenmullerus in *Excursu* I post *Scholia* in *Gen.*

id est totum, vel consummatum, quia totum in Dei honorem igne consumebatur; vocatur et *תָּוֹבָא*, id est ascensio, quod in eo tota hostia per ignem et fumum ascendit ad Deum. Hinc rursum graece vocatur *εὐχέλυσμα*, quod totum in Dei fructum cederet. Holocaustum ergo erat sacrificium Deo oblatum pure ad laudem Dei, et honorem supremam maiestatis eius, atque amorem summam bonitatis eiusdem, etsi ab ea nihil expectarem gratias, ait Philo.

Hac enim de causa in holocausto tota victima, excepta pelle, cremabatur, ut per hoc significaretur summum Dei donatum in res omnes, omninoque referenda ad ipsum, ipsiusque gloriam. *Secundo*, offerentes per hoc protestabantur se totos esse Dei, sequi quasi cum holocausto totos Deo consecrarent, ut quasi corpore pessumdato, animum cum hostia sua in cœlum suscitarent, atque in Deum transferrent. Hic Gentiles Graeci, si celestibus diis immolarent, ita caput victimae slatuebant, ut cœlum spectaret: si vero inferis, ut despiceret terram, ait Giralduus, *Synag. 17*.

Nota *primo*: Victimam holocausti debet esse masculam et immaculatam. Divites offerebant bovem, vel vitulum: alii qui vitulum habere non poterant, offerebant agnum aut hœdum; denique pauperes, qui nec agnum nec hœdum, offerebant turtorem aut pullum columbae. *Secundo*, debebat adduci ad ostium tabernaculi. *Tertio*, offerens imponebat capiti victimae manus. *Quarto*, sacerdos eam macerabat et jugulabat, sanguinem phialâ excipiebat, atque fundebat per altaris circuitum, mox pell. m. detrahebat, deinde victimam in frusta coincidebat, eaque altari imponebat, ac supposito igne et lignis comburebat. In hisce autem sacerdos sacrificans aliorum sacerdotum et Levitarum opera iuvabatur; nec enim hae omnia unus sacerdos prestare potuisset, praesertim cum simul multae victimae essent offerende.

Tropologicae: Holocaustum, inquit Radulphus, efficitur qui corde et corpore iugiter divinis mancipatur obsequiis; estque triplex: *primo*, bovis, id est, corpore robustorum, qui labores suos fraternis subsisterint commodis; *secundo*, ovium, id est eorum qui imbecilles corpore operum innocentia; et morum simplicitate alioque pascent; *tertio*, vitium, id est eorum qui scientie et contemplationi vacant, ut Deum agnoscant; sic fere Ischilus, et Rupertus qui primos comparat cum Job, secundos cum Noe: Noe enim inter peccatores effulsit innocentia; tertios cum Daniele mortalium sapientissimo. *Secundo*, apposite Ribera, lib. IV *De Templo*, cap. III, per holocaustum vituli accipit Christum, « qui, ut ait Paulus, tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo, in odorem suavitatis. » *Secundo*, per holocaustum agni vel hœdi, accipit oblationem et mortem Martyrum, quae dignitate fuit proxima

victimae Christi. *Tertio*, per holocaustum furturis et columbae accipit eos, qui per jugum carnis macerationem, et voluntatis abnegationem, se quasi hostias vivas Deo immolant, *Rom. XII, 1*.

Jam *primo*, hi omnes sunt masculi pro fortitudine, immaculati persanctitate. *Secundo*, Christus ad ostium tabernaculi, id est iuxta et extra urbem, immolatus est. *Tertio*, Christus qui simul offerens est et victima (seipsum enim obtulit), Christus, inquam, offerens manus super caput hostiae imposuit, quia peccata generis humani imposuit super caput suum, ait Origenes. *Quarto*, Christus offerendo se Patri, sanguinem fudit in circuitu altaris, id est crucis, ut sciremus omnes orbis terrae nationes participare fore crucis et sanguinis Christi; pellis detraeta est hostiae, cum vestibus omnibus spoliatus est Christus; artus in frusta sunt concisi, cum Christi corpus flagris et clavibus concisum, in cruce illa distentum est, ut ossa suis locis emota sint; iuxta illud *Psal. XXI*: « Foderunt manus meas et pedes meos, et diminuerunt omnia ossa mea. » Ignis quo immolatus, et mystice crematus est Christus, fuit ignis ejus charitas; ligna, miserie nostrae, quae ejus amorem excitarunt. De reliquis, puta de ovis et avibus, dicam inferius suis locis.

De *armento*, — de bobus, ita habent Hebraea: aut vitulis; nam si solt e majoribus animalibus immolabatur.

MASCULUM, — quia holocaustum erat nobilissimum sacrificium, quod directe Deo ad ejus honorem et laudem tantum offerebatur; unde nobilissimum debebat in eo adhiberi victimam; talis autem est mascula. Secus erat in sacrificio pacifico, quod pro salute alicujus offerebatur: in eo enim, utpote minus nobili, offerri poterat femina. Ita Abulensis.

IMMACULATUM OFFERET, — bovem, sive vitulum. Victimam immaculatam vocat, quia nullas habet maculas, non coloris (bos enim maculosus, id est, nigro vel varicolori vellere, censetur immaculatus, poteratque immolari), sed deformitatis et viti: maculam enim hanc explicat *Levit. XXII, 22*, dicens: « Immaculatum offeret, ut acceptabile sit; omnis macula non erit in eo et cum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas aut scabiem, aut impetiginem; » et talis macula intelligitur *Vante. 1*; cum de sponsa dicitur: « Tota pulchra es, et macula non est in te. » Unde pro *immaculatum*, hebraice est *כִּמְצִיָּה תָּמִים*, id est *perfectum*, ut vertit Aquila; et *integrum*, ut Symmachus. Has maculas perscrutari solebant sacerdotes; uti superius dixi ex *Philone*. Gentiles vero cornua victimae inaurabant. Unde Ovidius:

Inoluitque cornibus auro
Victima, vota facit,

et Virgilius:

Et statum ante aras aurata fronte juvenum;

ubi Servius: « Si minor, inquit, hostia esset immolanda, illius de fronte coronabatur, cui sacra fiebant, lanceaque intula et candida vitta circumdata, ante aras nullo vinculo ligata sistebatur. »

OFFERET AD OSTIUM TABERNACULI TESTIMONIUM. — Dixi *Exodi XXVI*, tres fuisse partes tabernaculi et templi: *primam* intimam, scilicet Sanctam sanctorum; *secundam* ei conjunctam, scilicet Sanctum; *tertiam* extimam, videlicet atrium quoddam undique cingens tabernaculum; erantque hae quidam vestigia tabernacula, primum pontificis, secundum sacerdotum, tertium laicorum: in hoc enim atrio, quasi in templo suo conveniebant laici, in eoque comedebant victimas pacificas.

Porro atrium erat bipartitum: anterior enim pars erat atrium sacerdotum, in quo erat altare holocaustorum; posterior pars septo ab anteriori divisa, erat atrium laicorum. Laici ergo offerentes victimam in holocaustum, eam adducebant ad ostium tabernaculi, id est ad introitum atrii sacerdotum; ibi enim illi eam excipiebant, ducebantque ad altare holocaustorum, ubi eam immolabant: nec enim ad hoc altare, vel atrium sacerdotum ingredi poterant laici.

Ad *PLACANDUM SIBI DOMINUM*. — Proprius holocausti finis erat colere et honorare Deum, non autem eum placare; hoc tamen ex illo sequebatur, etsi offerens nihil de placatione cogitaret. Hebraicè *לְרַצוֹן לַיהוָה* *lirzono*, quod recentiores vertunt, *secundum voluntatem suam, q. d.* Offeret id quod ei liberit; sed melius *lirzono* vertas, *ad favorem ejus coram Domino, q. d.* Offeret ad favorem Domini sibi conciliandum. Nomina enim et affixa Hebraeorum saepe passive capiuntur, juxta *Can. 25*; sic hic vocatur « favor ejus, » scilicet non qui faveat, sed cui faveatur, quod Noster vertit, *ad placandum sibi Dominum*; et Septuaginta, *acceptabile erit ei ad propitiandum pro eo*. Hinc sequitur:

4. PONEATQUE MANUM SUPER CAPUT HOSTIAE. — *Primo*, ut hoc ritu offerens significet se victimam eam in manu et potestate in Dei jus transferre. Simili ceremoniam prisci Romani servis se abdicabant eoque manumitebant; nam tenentes caput, dicebant: « Hunc hominem liberum esse volo, » et mittebant eum manu sua. Unde et ea ceremonia adhibita est in oblatione et consecratione Levitarum, *Numer. VIII, 10*. *Secundo*, ut hac ceremonia significet offerens se peccata sua imprecari, et quasi imponere victimae immolandae, eamque pro se offerre; per manus enim significauerunt actiones et peccata, quae manibus fiunt, ait Theodoretus et Eusebius, lib. I *Demonst. Evang.* cap. X: « Manum impositio, ait Eusebius, symbolum oblationis erat, et testimonium reatus in hostiam translatis. » Licet enim holocaustum primario offerretur ad honorem Dei, secundario tamen offerretur pro peccatis ad placandum Deum, uti dixi. Sic *Aegyptii* Gentiles capiti victimae impre-

cabantur, si quid forte esset, quod vel sacrificantibus, vel *Aegyptio* nociturum esset, ut id omne in caput hoc converteretur: moxque caput victimae resecebant, et in flumen abiciebant, ut refert Giralduus, *Synag. 17*. *Tertio*, ut hoc ritu significet offerens, se totum semetipsum, nam victima in holocaustum offerre Deo, totamque se impendere velle Dei obsequio. His de causis et nostri sacerdotes in sacrificio Missae, manus superponunt hostiae, ut annotavit Durandus in *Rationali divinarum officiorum*, *Suarez* et alii.

Hac eadem de causa sanxerit Numa apud Romanos, « adorantem in orbem sese circumagere debere, » ut hoc gestu significet, in humanis nihil esse stabile, ideoque conveniens esse ut quocumque modo vitam nostram torquent Deus atque revolvat, boni consulamus, inquit Plutarchus in *Numa*.

ET ACCEPTABILIS ERIT. — Hebraice est *קַבְּלָתָהּ*, id est, *placabilis*, vel *accepta erit ei*, scilicet Deo. *Secundo*, verti potest; *accepta erit pro eo*, scilicet offerente. Id signo externo ostendit Deum Deo Josephus, lib. III *Antiquit.* cap. IX: « Nam ex duobus, inquit, onychinis, qui in humeris pontificis positi erant, dexter micabat, quoties litabatur, eo fulgore ut procel extant videretur. » Simili modo micasse lapides rationalis idem asseverat.

IN EXPIATIONEM PROPICIENS (1). — Ex hoc et ex cap. IV Calvinus inferit, per hanc sacrificia vetera, modo sacramentali reconciliatos fuisse raelitas, solutosque culpa et reatu in Dei iudicio, sicut hodie abluntur et solvuntur per baptismum. Hae sententia sequitur ex alio principio Calvinii, quo docet Sacramenta legis non conferre gratiam ex opere operato, sed fidem quam Sacramenta excitant, gratiam conferre, at Sacramenta tantum esse sigilla gratiae collatae per fidem; quia ergo tam vetera quam nova Sacramenta et sacrificia non justificant nisi per fidem, quam pari modo excitant: hinc secundum Calvinum par est modus justificandi utrorumque.

Verum hic est error manifestus, et clare repugnat S. Scripturae, *Psal. LI, 18*: « Si voluisses sacrificium, dedissem utique, holocaustis non delectaberis; » *Psal. XXXIX, 7*: « Sacrificium et oblationem noluisti; » *Gal. IV, 9*: « Quomodo convertimini iterum ad infirma et egena elementa? » ut expresse refutatur a Paulo, *Hebr. X, 4* et seq. *Secundo*, hic error adversatur Concilio Florentino tract. *De Sacram.*, et damnatur a Tridentino, *sess. VII, can. 2*; idque merito, nam haec haeresis ita legis novae gratiam et Sacramenta extenuat, ut Judaeos Christianis, et legem veterem novae aequet, utque secundum eam tam optabile fuerit esse Judaeum, quam Christianum, ut merito Huanus

(1) Hebr. est, *ita ut ipsum hominem explet Jehovah; proprie tegat eum, scilicet peccata ejus abscondat, abolet et condonant.*

Tres partes tabernaculi quasi tria templa

Atrium sacerdotum et laicorum

Ver. 4. Victimae offerens manus imponat, coram Deo.

Secundo.

et alii librum scriperint in Calvinum hoc titulo: *Calvinus judicatus*. Unde *tertio*, refellunt eum S. Clemens, lib. VI *Constit.* xxii; Irenaeus, lib. IV, cap. xxxii; Hieronymus, in cap. v *Math.*, et in *Isaia* cap. i et ix; Chrysostomus, hom. 9 in *Math.*, et alii.

Dices: Quomodo ergo hic dicitur vetus hostia proficere in expiationem?

Respondeo primo, quia valebat ad expiationem poenae temporalis, et ad punitionem hujus vite, quam Deus alias eis irrogasset, avertendam. Secundo, quia tollebat ex se immunditiam legalem sive carnis, qua censebantur immundi inter suos, et arebantur sacris: qua immunditia figura erat peccati; sic ergo haec hostia conferebat justitiam quamdam legalem et externam, quae figura erat vere justitiae et renovationis internae. Tertio, quia auferbat culpam et poenam aeternam, non vi sacrificii aut ex opere operato (hoc enim ne sacrificio quidem legis novae, sed tantum ejus Sacramentis concessum est), verum ex opere operantis, puta ex contritione et charitate offerentis; neque enim alia sacrificiis et Sacramentis veteribus annexa fuit spiritualis promissio.

8. IMMOLABITQUE VITULUM CORAM DOMINO. — «Immolabit,» offerens scilicet, per eum cujus est immolare, puta per sacerdotem, sive summum sivo inferiorem; omnes enim et soli hi sacerdotes poterant sacrificare, uti et adollere thymiama, ut patet cap. x, vers. 4.

Notat Vilalpando, lib. III *De Templo*, cap. xxxvii, pag. 232, tam Judaeos, quam Gentiles victimas suas jugulasse expansas, videlicet divaricatis cruribus et toto corpore expanso; idque primo, quia talis expansio victimae super lapidibus, demisso collo et erecto corpore, commoda erat ad faciilem et copiosiore sanguinis effusionem. Secundo, ut per hanc victimae compositionem externam, significaretur internus offerentis animus quasi totus coram Deo effundi. Tertio, ut significaretur Christus, qui quasi victima expansus, maelatus est in cruce pro redemptione hominum; in qualibet ergo hostia ita distenta quasi in imagine viva representabatur Christus crucifixus, et in cruce pari modo distentus.

VITULUM. — Hebraice, *filium bovis*; bovem quem vers. 3, offerri jussit, hic vocat vitulum. Bovem ergo Deus delegit aliisque praetulit, non annosum, sed juvenem, quia is tenerior et delicatior; optima enim Deo sunt offerenda. Hac de causa eundem masculum et immaculatum esse voluit. Licit et alia mystica hujus rei, eaque potior fuerit causa, quam dat S. Cyrillus, lib. XV *De Adoratione in spiritu et veritate*, pag. 300, videlicet primo, quod masculus simul et immaculatus, juvenis fuerit filius hominis, Emmanuel nos- ter, hinc victimis praesignatus; in flore enim juvenutis immaculatus est Christus. Secundo, quod Deus a nobis requirit animum masculum, re-

bustum, et a vitis liberum; mollities enim et muliebrius animus, atque interior mentis atque intellectus debilitas prorsus a Deo respuitur, ait Cyrillus. Sic et apud Aegyptios feminas immolare non licebat, teste Herodoto, lib. II. Ex adverso aliae gentes feminas preferbant maribus in sacrificio, ait Servius in lib. VIII *Aeneid.* Nota: In solo holocausto Deus requirit victimam masculam, quia hoc praesae offerebatur ad laudem et honorem Dei, qui cum perfectus sit, perfectam poscit victimam, ideoque masculam, qua ejus perfectionem protestemur et representemus, inquit Abulensis. Quare in sacrificio pacifico victima poterat esse femina, ut patet cap. iii, l. Idem videtur de hostia pro peccato. Nam, cap. iv, lex non requirit in eo hostiam masculam. Ita Radulphus et Abulensis.

CORAM DOMINO. — coram altari et tabernaculo ubi singulariter praesens est Deus, auditive vola, et sacrificia offerentium exiit. Ex hoc loco, et clarus ex vers. 4, ubi dicitur: «Immolabitque ad latus altaris,» colligitur animalia non fuisse jugulata super altare, sed juxta illud, sive ad latus ejus; altare enim igne erat plenum, neque potuisset sacerdos elevare bovem super altare tam altum. Unde et aspergebatur altare sanguine victimae, postquam illa albi esset immolata; membra vero victimae jugulata concisa imponebant sacerdotes super altare, ut in eo cremarentur. Ita Abulensis.

ET OFFERENT FILII AARON SACERDOTES SANGUINEM EJUS, FUNDENTES PER ALTARIS CIRCUMITUM. — «Fili Aaron» vocantur hic quilibet sacerdotes, qui sacerdoti sacrificanti ministrant, etsi aliqui illi dignitate pares sint: tunc enim non erant alii sacerdotes, qui Aaroni pontifici sacrificanti ministrarent, quam ejus filii. Sola enim familia Aaron a Deo electa et evecta est ad sacerdotium.

SANGUINEM EJUS FUNDENTES. — Nam, ut ait Apostolus, *Hebr.* ix, 22, «sine sanguinis effusione non fit remissio.» Holocaustum utem secundario ad remissionem peccatorum referebatur. Itaque quia peccata faciebant homines dignos morte et sanguinis effusione; anima enim, id est vita, consistit in sanguine, *Levit.* xvii, 14: hinc ipsi vice sanguinis sui, fundebant sanguinem victimarum, in quas manuum impositione, sua peccata protestando quasi transferunt; fundebantque sanguinem circa altare, quia Deus altari representabatur. Unde hoc signo se ei offerri sanguinem bestiae pro suo testabantur, peccantes ut eum loco proprii reciperet Deus, eoque tanquam peccatoris, et hostis sui supplicio juste ejus vindictae satisfaceret. Vide cap. xvii, vers. 11, et Abulensem cap. iii, *Quest.* iii.

Censet Abulensis pro miraculo continuum omnem sanguinem victimarum mox exhalasse, atque ad decentiam et reverentiam sacrificiorum; alioqui enim intolerabilem fetorem induxisset, praesertim cum multae victimae simul macerabantur.

Quodlibet victimam non sapienter, sed juxta, cur?

Orbis est quasi integra Dei victimam.

Miraculo exhalasse sanguinem victimarum.

tur. Huic incommodo occurrit Salomon in templo suo: fecit enim piscinas, meatus et canales subterraneos, per quos sanguis emitteretur, et aqua superfusa abstergeretur, uti testatur Aristaeus, tractat. *De Septuaginta et duo Interpret.*

6. DETRACTAQUE PELLE HOSTILE. — Pellis detraxebatur, tum ob munditiam sacrificii, tum quia sacrificium erat quasi cibus Dei. Pellis autem comedi non solet. Excipie vitulam rufam, et sacrificia pro peccato, in quibus comburebatur pellis, fimus et cornua victimae extra castra; idque ad indicandam et inducendam peccati detestationem, de quo cap. iv. Porro sacerdotum erat detrahere pellem; unde et pellis sacerdoti cedebat, ut patet cap. viii, 7. Intellige, nisi necessitas urgeret: tunc enim etiam Levitae huic excoarationi serviebant, ut patet II *Paral.* xix, 34. Ita Cajetanus, Olsester et alii.

ARTUS IN FRUSTA COCIDENT. — Hebraice, et tradidit (scilicet sacerdos) eam juxta incisiones, vel partes suas; et Septuaginta, *metuendo autem partem, cocident eam membrum.* Iosephus addit frustra haec saepe fuisse concersa, itaque are imposita.

Symbolice, haec membrorum concisione significabatur, ait Philo, quod oporteat Deum laudare, eique gratias agere pro caelo, sole, luna, terra, mari, aere, et omnibus universi partibus. Haec enim sunt quasi frustra et membra orbis, qui est quasi integra Dei victimam.

Tropologie: diligenter inspicitur unumquodque membrum ejus, qui Deo dicatur est a sermone Dei, qui pertingit usque ad divisionem animae et spiritus, compagnum et medullarum, cui omnia nuda et aperta sunt, inquit Procopius, Radulphus, et S. Gregorius, lib. I *Moral.* cap. ult. «Pellem, inquit Gregorius, hostiae detrahimus, cum a mentis nostrae oculis superficiem virtutis amovemus; ejusque artus in frusta concidimus, cum distinguens subtiliter ejus intima membratimque cogitamus,» etc.

7. SUBJICIENT IN ALTARI IGNEM. — facient ut ignis sit subjectus; ergo in primo sacrificio subdant ignem, quem postea jugiter fovebunt sub altari, ut dicitur cap. vi, vers. 13.

Nota in altari, id est sub altari. Altare enim erat cavum interius ad ignem et ligna recipienda, ut dixi *Exod.* xxvii, 8; sed tegebatur craticula cancellata instar retis, cui victimae comburenda imponebantur, ut patet ibidem vers. 4. Hebraice est, *dabant super, vel ad altare ignem.* Unde inferat Abulensis ignem et ligna non fuisse sub, sed super altare. Verum respondeo: «Dabant ignem ad altare,» id est ad locum sub altari constitutum, vel super altare, ut vertunt Septuaginta: id est super partem altaris internam, puta super lapides a terra elevatos, qui pertingebant ad medium altaris interius, quibus foculus cum igne et lignis imponebatur.

Hinc altare dictum est quasi *alta ara*, ait Iserius, lib. XV *Origin.* cap. xiv; ara vero dicta

est ab ardendo, quod in ea arderent victimae. Ara, inquit Varro, dicitur quod area in urbe pura sint, vel ab ardore victimarum. Alii aras putant a precationibus, quas Graeci *ἀρα*; vocant.

8. CAPUT VIDELICET, ET CUNCTA QAE ADHERENT JECORI. — Nominat partes de quibus poterat esse dubium; nam de reliqua carne manifestum est, eam omnem in holocausto comburi debuisse, patet ex Septuaginta, Hebraeo et Chaldaeo (1).

Mystice, maxime Deo offerre debemus partes vitales, caput et jecur, id est intellectum et affectum; jecur enim est sedes amoris. Hinc Gentiles, putantes singulas in homine partes et membra singulos deos obtinere, Jovi caput, Minerva oculos, Junoni brachia, Neptuno pectus, Marti lumbos et ingulum, Veneri renes et inguina, Mercurio pedes attribuerunt, uti ex Democrito et Placido docet Giralduus, *Syntagma*. I.

9. IN HOLCAUSTUM ET SUAVEM ODOREM DOMINO. — Anthropolatris; hoc de Deo dicitur. Sensus est, ut Chaldaeus vertit, *holocausti oblatio est, quae suscipitur cum beneplacito coram Domino.* Unde pro

odorem suavem, vel suavitatis, hebraice est *odorem quietis*, in quo scilicet suaviter quiescit et delectatur Deus, tanquam in sacrificio sibi accepto. Abulensis, uti s. gignis, ita carnam nidorem et fetorem constat divitius fuisse sublatam, eisque inditum fuisse suavem odorem; alioquin enim in continuis sacrificiis fuisset gravissimus odor, et intolerabilis fetor.

Tropologiam omnium jum dicitur affert Radulphus: Altare, inquit, est cor nostrum; ligna sunt sanctae cogitationes; offertur hostia ad ostium tabernaculi, id est, ad et prope ingressum oculi; manus impositio est devotio offerentis; sanguinis effusio est parvarum cupiditatum expulsio; pellis detractio est interioris voluntatis examen; membrorum concisio est operum charitatis discreta distributio; ignis est charitas; caput est operis intentio; intestina, id est anima interiora, et pedes, id est actiones externae, lavanda et purganda sunt, ut victimae simul dignae Deo. Haec tropologia servit quoque holocausto ovium, avium, aliisque sacrificiis, ideoque eam deinceps in aliis non repetam.

10. QUOD SI DE PECORIBUS OBLATIO EST. — Pecora vocat peccates, sive greges ovium et caprarum; has enim significat Hebraeus *תְּשֵׁן* (*teson*). Transit enim hic Moses a prima specie holocausti, puta a bobus, ad secundam, scilicet ad oves et capras.

(1) Hebraeus sive vitas, et ordinem filii Aaron sacerdotum frusta (portulas, quo vocabatur, ut visera) et adipem (a carne sequebantur, ait Bochartus; alii, jecuri adherentem: qui adeps capiti, pectori et membris superponebatur, ne tales et sanguis ex illis effluens flammam extingueret, sed eam potius aleret. Cf. *Isaia*, ii, 422), super ligna, etc.

quasi alta ara; ab ardore victimarum.

Vers. 8.

Tropologia totius immodulationis.

Philosophabat sibi collum et guttur gruis, ut longius et clutius cibi voluptatem sentiret. Hæc ergo quasi collum immunda, et peccatorum stercorea conservans, projicienda est sapientie studiosis. Plumæ molles significant vestes pretiosas et delicatas, quas abicere debet qui holocaustum Dei fieri vult. Ita fecit S. Joannes Baptista, *Matth. III, 4.*

AD ORIENTALES PLAGAM, — id est versus atrium, non autem versus tabernaculum sive Sanctum. Has enim sordes versus Sanctum projici, indecens plane fuisset; id ita esse patet et eo quod altare erat ad Orientem tabernaculo sive Sancto: erat enim ante tabernaculum, sive inter tabernaculum et inter ingressum in atrium. Atrii autem introitus erat ad Orientem, uti Moses dixit *Exodi cap. XXVII, vers. 13.* Ut ergo hæ sordes projicerentur versus introitum in atrium, non autem versus Sanctum, debebant projici versus Orientem.

17. CONFRINGETQUE ASCELLAS EJUS. — hebraice, et scindat, vel findat illam in alis suis, et non separabit, q. d. Alas ejus ita findat sive confringat, ut tamen eas non resectet, aut abruptat. Ita Oleaster, Cajetanus et Vatablus.

Cujus rei litteralis ratio est congrua compositio victimæ: sic enim confringuntur et intorquentur ascellæ nostrorum altilium, dum assantur vel lixantur.

Tropologica causa est, ut significetur virtutem albe et sublimis scientie et contemplationis, non omnino resecandam, findendam tamen esse, itaque retorquendam et reprimendam esse, ut aliorum non presumat, suæ infirmitatis semper memor. Ita Radulphus: « Ascellas, inquit, frangere est acumen ingenii, non sibi tribuere, sed sub divino munere humiliter infirmitatem propriam cogitare. »

HOLOCAUSTUM EST ET OBLATIO. — Hebraice, holocaustum est et ignitio, id est ignita oblatio, qua totum per ignem pure in honorem Dei consumitur, ideoque suavissimi odoris est, et summe Deo placens.

Quare tam sacerdotes quam populus, mira religione et silentio hisce sacrificiis aderant, ut testatur Aristæus, lib. *De LXXII Interpretibus*. Sic apud Romanos Numa sanxit ut sacrificia præconi ingenti voce precedens clamaret: « Hoc age, » animos scilicet sacrificio adhiberi jubens. Alque, ut scribit Cicero, lib. *I De Dieta*, et Seneca, lib. *De Vita Beata*, clamando: « Favete linguis, » indicabat silentium, ut rite prageretur sacrificium, nulla mala voce obstrepente. Quid nunc faciant nostri sacerdotes et Christiani? cum et Virgilius poeta indicat *fida silentia sacris*, et mysteria a *plena voce*, id est ab occultando ore, sint illicita.

Audiant in ecclesia garruli, audiant immodesti. S. Ambrosius, lib. *III De Virgin.*: « Estne quidquam, inquit, indignius, quam oracula divina presumptimè, ne audiantur, ne credantur, ne re-

velentur? circumsonare Sacramenta confusis vocibus, ut impediatur oratio pro salute deprecanda omnium, cum Gentiles idolis suis reverentiam faciendo referant? unde illud exemplum proditit: Alexandro Macedonum rege sacrificante, puerulum barbarum, qui ei lumina accenderet, excepisse ignem brachio, atque adusto corpore mansisse immobile, nec dolorem prodidisse gemitu, nec tacto penam indicasse fletu. Tanta in puerulo barbaro fuit disciplina reverentie, ut naturam vinceret. Atque ille non deos, qui nulli erant, sed regem timebat. » Deinde aliud fidei exemplum. « Frequens, inquit, sermo est, cum plurima rararum murmurum religiosis plebis auribus obstrepent, sacerdotem Dei præcepissit, ut conticerent, ac reverentiam sacræ deferrent orationi; tunc subito circumfusos strepitus quiescisse. Silent igitur paludes, homines non silebant? »

Si cœlum est templum, ut S. Chrysostomus ait, vide quid in cœlo agant angeli. In ipso templo hæc audis, si sacro auscultas: « Majestatem tuam laudant Angeli, adorant Dominationes, tremunt Potestates; cœli eolorumque Virtutes, ac beata Seraphim, sociâ exultatione concelebrant. » Id ipsum et tu in templo age, lauda, ora Deum, juxta illud *Psal. XXVIII*: « In templo ejus omnes dicent gloriam; » et *Psal. LXIV*: « Te decet hymnus Deus in Sion, » id est in templo, hebr. est, *tibi silentium est laus, o Deus, in Sion.* Silentium enim laus est quedam, tum interna animi Deum venerantis, tum externa, quia alios excitat ad Dei laudem, dum in sacris vident tantam modestiam et religionem.

S. Cyprianus, lib. *De Orat. Domini*: « Sacerdos, inquit, parat fratrum mentes, dicendo: Sursum corda. Et dum respondet plebs: Habemus ad Dominum, admoreatur se nihil aliud quam Deum cogitare debere. »

B. Cassius Narniensis episcopus quotidie cum lacrymis Missam celebrans, a Deo per visionem cujusdam presbyteri audivit: « Age quid agis, operaris quod operaris. » Dicit ergo sibi sacerdos: « Ad quod venisti, hoc age; » dicit idem populus assistens.

Oh hæc sacrificiorum religionem et reverentiam, sacerdotis sacrificiarii ad ea se preparare debebant: *Primo*, purificando se, et lavando se aqua cinerum vitule rufe, de qua *Numer. XIX*, si essent immundi. Idem fecerunt Gentiles. Unde *Aeneas* sacrificare noluit: « Donec me flumine vivo abluero, » inquit ipse, *Aeneid. II. Secundo*, abstinendo a vino et omni potu qui inebriare potest, juxta legem *Levit. X, 8.* Sic apud Gentiles, initiandi sacris Isis per decem dies carnis et vino abstinabant. *Tertio*, abstinendo ab usu conjugii omnique libidine: « Plus placet Deo latratus canum, mugitus bouum, grunnius porcorum, quam cantus clericorum luxuriantium, » ait S. Augustinus. Sic Numa Pompilius, cum pro frugibus sacrificaret, eas carnis et venere ab-

Preparat
lib. 1. c. 10.
c. 11.
c. 12.
c. 13.

tinēbat. Constat sacerdotes Matris deorum Samia testa sibi virilia amputasse, atque illos qui maxima sacra obibant, ut in casta religione manerent, et procul a contagio mulierum vitam agent, herbis quibusdam se evirasse, ut toti deo rebusque divinis intenderent. Hinc illa sanctio: « Ad divos adeunto caste, pietatem adhibento, opes amovento; qui secus faxit, Deus vindex erit. » Hinc Agesilau rex aiebat, « deos non minus religiosis operibus, quam castis sacrificiis delectari. » Hierophante Atheniensium post sacerdotium, ut caste sancteque sacrum facerent, eicute sorbitione se castrabant. *Egyptii* sacerdotes negotiis omissis, mulieribus nunquam indulgebant, carnis et vino abstinabant. Gymnosophistæ ita erant continentiores, ut pomis solum, oriza et farina alerentur. Quin etiam ab antiquis observatum invenimus, eum qui rem divinam facturus esset, ad suas lavandas culpas, se imprimis rem dicere solitum, et noxæ penituisse, et admissa fassum, vultusque submisisse, et ad omnem modestiam finxisse. *Quarto*, nudis pedibus ad sacrificia accedebant, isque æque ac manibus lotis, ut dixi *Exodi XXX, 19.* Insuper pura et religiosa veste induebantur. Idem imitati sunt Gentiles. Audi Platonem: « In sacrificiis pilehra veste, aureisque coronis ornatus sacerdos rem divinam facit. » Eratque in pura veste et candida, plerumque in textili tela, nonnunquam in purpura et auro. Triumphales viri et qui magistratum gesserant, in triumpho ornati, aut in pre-texta, lotis manibus, et fronde coronati, sancti et venerabiles nudis pedibus adorabant et sacrificabant, teste Plutarcho. Addit Virgilius:

Fontemque ignemque ferebant
Velati lino, et verbera tempora vincti.

Sic et *Egyptii* sacerdotes vocabantur erantque liginigeri. Apud Græcos sacerdos sacrificaturus præfabatur: « Quis hie? » qui sacris intereant respondebant: *Πολλὸν κάγαθόν*, id est *multi et boni.* Unde Virgilius:

Proci hinc, proci este profani.

Porro inter sacrificandum Levitæ caneabant et

ludabant organis, cymbalis, psalteris, etc. Sic apud Gentiles tibicines et citharædi sacrificiis præcinebant, mox sacerdos Romanus lana infusa velatus, et fronde coronatus, paraque veste indutus, aram manibus tenens, mane, versus ad Orientem, meditatio carmine, prisicisque verbis, numina precabatur, vota que effundebat, quam præcem ter repetebat. Deinde se ad dexteram movebat et circumverlebat, manumque ori admovebat, ac sedebat, velut diis ratas preces habentibus: tum solas inter cornua victimæ exerpens in ignem mittebat; ac tandem obliquum cultrum ferreum a fronte ad caudam victimæ ducebatur, et se ad Orientem vertebat. Interim alii vas cadenti hostie supponebant, ut cruore exciperent, quæ *εὐχάρις* dicebantur; alii victimam decoriabant: mox aruspex, flamen, aut sacerdos cotum ferro viscera et exta rimabatur, et extispicium faciebat, id est per exta deo consulabat, et an perlitatum esset attente explorabat; et tunc exta reddi dicebantur, cum probata erant supponebantur. *Prima* enim sacrificii pars erat libare, *secunda* immolare, *tertia* reddere, *quarta* litare. Litare enim erat rite sacrificare et impetere. Extæ vero vocabant, quæ in victimæ interiora extant, ut cor, pulmo, lien, jecur. Extis porro inspectis, ex omni viscere et membro primitias partibus deductas farina farris involvebant, et in calathis sacrificanti offerrebat; et tunc hostia perfecta dicebatur: hæc sacerdos aris imponens accensis, igne comburebat, addito thure, costo alisque odoramentis. Ex reliquis autem hostie partibus coenam apparabant, quibus vescerentur ii qui sacris interfuerant: licebat et ad domesticos portunculam afferre, extraneos adhibere erat nefas: vescerentur vero stantes, cum panibus rotundis, in decorum honorem adhibitis. Inter vescendum caneabant laudes et hymnos diis, quibus sacrificatum erat, quod apud Virgilium de Hercule diligenter observatum videmus. Re divina peracta, sacerdos proclamabat: *Nicet, q. d. Abire licet.* Græcis vero et *Egyptiis*, teste Apuleio, concinebatur, *καὶ ἀφ᾽ οὐρα*, hoc est, *populis missio.* Sic Christiani, sacrificio peracto, audiunt: *He, Missa est.* Hæc omnia fuse tradit Giraldus, *Syntag. 47.*

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Describitur secunda species sacrificii, scilicet mincha, id est sacrificium farreum, illudque triplex: scilicet primo simile, vers. 1; secundo panum, illudque rursum triplex: scilicet panum cibani, sartaginis, et craticæ, vers. 4; tertio spicarum, vers. 14.

1. Anima cum obtulerit oblationem sacrificii Domino, simila erit ejus oblatio, fundetque super eam oleum, et ponet thus, 2. ac deferet ad filios Aaron sacerdotes: quorum

unus tollet pugillum plenum simile et olei, ac totum thus, et ponet memoriale super altare in odorem suavissimum Domino; 3. quod autem reliquum fuerit de sacrificio, erit Aaron et filiorum ejus, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini. 4. Cum autem obtuleris sacrificium coctum in cibano, de simila, panes scilicet absque fermento, conspersos oleo, et lagana azyma oleo lita. 5. Si oblatio tua fuerit de sartagine, similia consperse oleo et absque fermento, 6. divides eam minutatim, et fundes super eam oleum. 7. Sin autem de traticula fuerit sacrificium, æque simila oleo conspergetur: 8. quam offerens Domino, trades manibus sacerdotis. 9. Qui cum obtulerit eam, tollet memoriale de sacrificio, et adolebit super altare in odorem suavitatis Domino; 10. quidquid autem reliquum est, erit Aaron, et filiorum ejus, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini. 11. Omnis oblatio, quæ offertur Domino, absque fermento fiet, nec quidquam fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio Domino. 12. Primitias tantum eorum offeretis ac munera; super altare vero non imponentur in odorem suavitatis. 13. Quidquid obtuleris sacrificii, sale condies, nec auferes sal foederis Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione tua offeres sal. 14. Si autem obtuleris munus primarum frugum tuarum Domino de speciebus adhuc virentibus, torrebis igni, et confringes in morem farris, et sic offeres primitias tuas Domino, 15. fundens supra oleum, et thus impolens, quia oblatio Domini est. 16. De qua adolebit sacerdos in memoriale muneri, partem farris fracti, et olei, ac totum thus.

4. ANIMA CUM OBTULERIT OBLATIONEM SACRIFICII DOMINO, SIMILA ERIT EJUS OBLATIO. — « Anima, » id est homo per synecdochen. Ita capitur anima cap. IV et V, et sæpe alibi. Simili figura caro, quæ est altera pars hominis, sæpe totum hominem significat, ut Genes. cap. VI: « Omnis caro, » id est homo, « corruerat vitem suam. » Joannis I, 14: « Verbum caro, » id est homo, « factum est, » in Joannis XI, 5 et 6: « Omnis caro, » id est homo, « fenum. » Ubi nota Scripturam uti nomine animæ, cum actum animæ, vel dignitatis humanæ habetur ratio; carnis, vero, cum hominis vilitatem spectat.

MINCHA est sacrificium et simila aut pane. OBLATIONEM SACRIFICII. — Hebraice est, oblatio nemincha, quod Aquila, teste Isychio in cap. X, vertit, domum de frumento; Vatablus vertit, sacrificium cibarium; Andreas Masius in cap. XXII Josue, vers. 23, vertit, fertum. Mincha enim Hebræis proprie est sacrificium, quod ex farre aut simila fit, sive pura simila sit, sive cocta cibano, sartagine aut traticula. Et quia alia sacrificia peculiare habent nomen: hinc noster Interpres passim per Leviticum sacrificium ex simila, sive mincha vocat absolute sacrificium; quod diligenter observa.

Quæres, cur hoc sacrificium mincha, id est farreum, instituit Deus?

Respondet primo, propter pauperes: non enim omnium erat emere et offerre animalia. Ita Lycurgus, legislator Spartanorum, rogatus cur ita parca et tenuia sacrificia instituisset, respondit: Ne unquam deorum apud nos cultus deficiat; testis est Plutarchus in Lycurgo. Secundo, ut sacerdotibus de pane et annonâ provideret; magna enim pars hujus sacrificii cedebat sacerdotibus. Tertio, ut, sicut animalibus Deum colebant Hebræi, ei-

que gratias agebant, ita et colerent frugibus terræ, discretentque in omni egestate et alimonia ad Deum respicere. Quarto, quia sacrificium erat quasi convivium, quo Deus epulabatur cum hominibus, victimæque erant quasi cibus Dei; panis autem, cujus materia est far aut simila, necessarius est hominum cibis. Unde similam vel panem in suo sacrificio pariter exegit Deus. Id ita esse patet primo, ex eo quod victima vocatur panis, id est cibus Dei, Levit. XXI, 21, et ap. XXII, vers. 25. Secundo, ex eo quod altare vocatur mensa Dei, Malach. I, 7 et 12. Voluit enim Deus, cujus deliciae sunt esse cum filiis hominum, hæc ratione dignationem suam erga homines ostendere, exhibendo se iis tam familiarem, ut eandem cum ipsis habeat mensam et prandium. Hinc apud Gentiles Romanos in epulo Jovis, quod in Capitolio septemvirum Epulonum celebrabant, Jupiter in lectulum, Juno et Minerva in sellas ad cenam invitabantur: ex quo illud colligit Valerius Maximus, quod viri antiquitus in lectulis duntaxat, mulieres vero in sellis discumberebant. Tertio, ex eo quod Septuaginta passim sacrificium vocent *κάρπωμα*, vel *καρπωμα*, id est fructus, quo scilicet vescitur et fruatur Deus. Unde *καρπωμα* vocant holocaustum, eo quod totum cedat in fructum, et esum Dei. Quarto, quia hæc de causa jussit Deus in omni sacrificio animalis offerri simulam et vinum, ut patet Num. xv, vers. 4, 7 et 10, item sal, ut patet hoc cap. vers. 13, ut scilicet plenum et perfectum esset Dei convivium: nam in omni convivio requiritur caro de panis ad cibum, vinum ad potum, sal ad condimentum.

Idem imitati sunt Gentiles in suis sacrificiis, qui farre molito (quod proinde a mola salsum)

Quarta. Scritura erat prandium Dei. Hinc constat carnis panem, vino et sale. Prob. Primo. Secundo.

Mincha aut tyris erat panis et simila.

A mola vocabant, tosto et sale consperso victimæ caput aspergebant: a qua mola et ritu deductum est verbum *immolo*, id est sacrificio; hujus mola testis est Lucanus lib. I:

Jam fundere Bacchum
Cæperat, obliqueque molas inducere cultro.

Et Virgilius, *Ecloga* 8: « Sparge molas; » et Horatius, lib. II *Serm. satyr.* 3:

Tu cum pro vitula stans dulcem Anide natam
Ante aras, spargisque mola caput improbo salsa.

Et Plautus, *Amphit.*: « Aut mola salsa hodie, aut thure comprecatum oportuit. » Idque ab olim. Numa enim Pompilius, qui Romulo in regno Romano successit, sanxit « non litandum esse sine farina, » ausamque symboliæ addidit, ut, inquit, hoc symbolum significem, « non minimam pietatis partem in moribus curandis, et ad mansuetudinem componendis sitam esse. » Farina enim mollis et tractabilis, symbolum est mansuetudinis. Ita Plutarchus in Numa. Plura vide apud Plinium lib. XII, cap. XVII, et Ciceronem, lib. II *De Divinat.* Ab hoc ritu deductum est verbum *maclare*, id est magis augere; et victima *macla*, id est magis aucta. Quoties enim farina, vinum, aut thus super victimam fundebatur, dicebant: Mactus est taurus thure vel vino, hoc est, cumlata est hostia et magis aucta thure vel vino. Ita Isidorus, lib. X, et Giraldus, *Syntag.* 17.

Allegorica causa hujus sacrificii farrei fuit, ut significaretur Christi carnem et sacrificium, etiam panis uti et vini rationem habuisse et habere in Eucharistia. Unde et caro Christi vocatur panis, *Jerm.* XI, 19; *Joannis* VI, vers. 33, 47, 51, 58. Hoc est enim sacrificium mincha, quod a Gentibus Christianis in omni loco, toloque orbe offerendum prædixit Malachias, cap. I, vers. 11. Sicut enim victimæ animalium jugulatorum significabant sacrificium Christi in cruce occisi: ita sacrificium mincha significabat sacrificium Christi in Eucharistia, sub speciebus panis et vini.

Hinc sequitur oblationem hanc mincha, sive panis aut simila, fuisse verum et proprie dictam sacrificium, quod licet negat Abulensis, convincit tamen vox *mincha*, quam tam Malachias, quam Septuaginta et noster Interpres vertunt *sacrificium*. Et patet ex ritu mincha, quo panis aut simila cremabatur, aut alio modo immutabatur ad Dei honorem; hoc enim plane arguit mincha fuisse verum sacrificium, non tantum simplicem oblationem: in hac enim res non destruebatur aut *καταβλεβatur*, sed integra offerebatur, verbigratia integre fruges, poma, nuces, panes fermentati et pulmenta, ut patet *Numer.* XV, 19, et *Levit.* XIX, 24.

Dicitur: Mincha non erat holocaustum, nec sacrificium pacificum, nec sacrificium pro peccato: ergo non erat sacrificium. Ita Abulensis. Respondet negando consequentiam; nam illa

tria, scilicet holocaustum, pacificum, et pro peccato, sunt tantum divisio et species victimæ animalis, sive animatæ, non autem inanimatæ. Itaque sacrificium in genere dividendum est in animatum et inanimatum; animatum deinde dividendum est in holocaustum, pacificum, et pro peccato: inanimatum vero aliud erit solidum, puta farris et panum; aliud liquidum, puta libamen olei et vini.

Adde tamen simulam illam, quæ cum victima carnea semper offerri debebat, non fuisse distinctum ab ea sacrificium, sed fuisse quasi libamen, sive additamentum et ornamentum sacrificii, de quo *Numer.* XV.

SIMILA ERIT EJUS OBLATIO, — q. d. Simulam puram sine furfuribus offeret, si, ut præcessit, sacrificium quod dicitur *mincha*, offerre voluerit.

Tropologicæ, simila est puritas conscientie, ait Radulphus, hæc enim est sacrificium Deo gratissimum.

FUNDETQUE SUPER EAM OLEUM. — Simile infandi jussit Deus oleum, velut quoddam saporis condimentum; oleatus enim panis est sapiolor: sapidissimus autem et lectissimus cibus Deo est offerendus.

Allegorica causa fuit, ut oleum significaret charitatem et misericordiam Christi, quam ipse in suo sacrificio, tum crucis, tum Eucharistie, nobis exhibuit. Ita S. Bernardus in illud *Cantic.* I: « Oleum effusum nomen tuum. »

Tropologicæ, eadem est nobis imitanda cum hilaritate (oleum enim faciem exhilarat); non enim tristes et lugentes, sed letos et hilares decet nos inherere Christianæ conversationi, ait Cyrillus, lib. XI *De Adoratione*, fol. 233, et lib. XV, fol. 315. Est enim olea et oleum symbolum, primo, reconciliationis; secundo, misericordiæ; tertio, pacis et foederis; quarto, hilaritatis, uti dixi *Gen.* VII, 11. Id imitati sunt Gentiles, et dii sive demones eorum. Nam, ut ait Plutarchus in *Parallellis*, in fine: « Cum Hegesistratus sciscitatus civili nece perpetrata Delphos fugisset, seiscitatus est Deum, ubinam locorum sedem poneret. Respondit Apollo, ibi, ubi rusticos visurus esset Chæreas duere frontibus olive coronatos. Quod cum ille in quadam Asia regioneprehendisset, urbem ibi condidit, et ab oleis Eleumtem (hæc enim Græci est *oleum*) appellavit; perinde ac Ulysses juxta oraclum condens urbem in Italia eo loco, ubi colonos ramis lignis coronatos viderat, eam Pristinum (quæ jam vocatur Preneste) vocavit; hæc enim Græci est lex. » Ita Plutarchus.

Refert Leontius in Vita S. Joannis Eleemosynarii, quod ipsi noctu in somnis apparuerit Misericordia, specie puellæ ornatissimæ et sole splendidioris, quæ coronam de ramis olivarum in capite gestabat; dixitque ei: « Ego sum prima filiarum regis. Si me possederis amicum, ego te ducam in conspectu Imperatoris. Etenim nemo habet potestatem apud eum, sicut ego. Ego quippe

Simila est puritas conscientie. Cur oleum additur mincha?

Oleum fuit typus misericordiæ Christi.

11. OMNIS OBLATIO QUE OFFERTUR DOMINO, ABSQUE FERMENTO FIET. — Licet panis fermento conditus, ob acrem quem habet, sit sapidior et digestio facilior, eo tamen ut Hebræos in sacrificio non voluit Deus, sed azymo. *Primo*, ob puritatem sacrificii; azymus enim panis est purior. *Secundo*, ut Hebræi perpetuam haberent memoriam liberationis suæ ex Ægypto, quando ob festinationem azymis sunt usi, *Exod. xii*, 34. Quare azyma, *Deuter. xvi*, 3, vocantur « panis afflictionis. »

Tropologicè, fermentum significat vetustatem, nequitiã, et omne vitium ac corrumpelam, quæ proci debet abesse a sacris Dei, *1 Cor. v*, 3. Hinc et apud Plautum, *facens in fermento* vocatur mulier inflata et irata.

Secundo, S. Cyrillus, libro XV de *Adoratione*, fol. 302, per fermentum intelligit astutiam, quæ indifferentis est ad bonum et ad malum. Ideoque fermentum offerri poterat, sed non adleri, aut incendi et sacrificari: quia probè animæ astutia, ait Cyrillus, licet à Deo non repudiatur, si opportune pietatis causâ adhibeatur, non tamen pro spiritali sacrificio et odore suavitatis censetur.

NEC QUIBQUAM FERMENTI AUT MELLIS ADOLEBITUR IN SACRIFICIO. — Mel hic, ique ac fermentum vetatur in sacrificio; sed cur? R. Salomon per mel intelligit fructus dulces, uti sunt ficus et dactyli; sed hoc alienum est et contortum. Philo, lib. de *Victimis*: mel putat in sacris esse vitium a Deo, sed quod apud collectrix mellis sit animal impium, natum ex putribus boni cadaveribus; sed hoc absolute verum non est. Constat enim apes ab apibus in alvearibus progigni, idque pure et castè sine contubitu.

Dico ergo: mellis veluti eadem est causa quæ fermenti; est enim mel panis instar fermenti: nam mel coctum acrem contrahit, panemque cui miscetur fermentat. *Secundo*, mel stomacho est inimicum; tum quia flatulentium, tum quia bilem auget; nam, ut ait Horatius: « Dulcia se in bilem vertunt. » E contrâriâ Bisinthium stomacho prædest; omnem enim intestinorum fecem expurgat.

Tertio, mel vetatur Judæis; quia Gentiles Baccho offerrebat mel et dulciã: audi Ovidium, lib. III *Fast.*:

Liba Deo fiunt, necis qui dulcibus ille
Gaudet, et à Baccho mella reperia ferunt.

Adde ex Plutarcho, lib. V *Sympos.*, Quæst. V, mellis admixtionem vinum corrumpi, quod mel vino maxime adversam naturam habeat; unde et gustato melle vinum desipit; vino autem utendum erat in sacrificio, eoque libandum: erat enim vinum quasi potus Dei; ergo par erat ut mel ab eis arceatur.

Allegorica et præcipua causa fuit, ut significaretur in sacrificio crucis Christi omne mel, id est omnis suavitas et læticia defutura.

Tropologica causa fuit, ut significaretur a sacris

debero abesse mel, id est voluptatem vanam et carnalem, tanquam Deo displicentem, quodque resoluti blandimenti deliciarum, aut dulcedine voluptatum, non possint mysteriorum Dei esse participes. Unde phæse comedi debebat cum lactuæ agrestibus, vel, ut hebræum est, amaris, quia « semper austera est districtio veritatis, » ait Eucherius; nam, ut ait Psaltes, *Psal. l*, 19, « sacrificium Deo (est) spiritus contribulatus. » Est enim mel symbolum primo, hominis voluptuarii; secundo, adulatoris, qui mel in ore habet, sed in oculo caudæ gerit speculum quod ferit et vulnerat. Unde Sapiens labia meretricis comparat favo mellis, *Proverb. v*, 3. Ita Procopius, Eucherius, Radulphus, Rupertus, Beda, et Cyrillus, lib. XV de *Adorat.*

12. PRIMITIIS TANTUM EGROM OFFERETIS AC MUNERA. V — Hebraice est manus, id est oblationem, primitiarum offeretis, est fermento pata et melle, idque in cibum sacerdotum, ut dicitur *Numer. xv*. Cuius mystica causa est, quia sacerdotum est peccata populi per confessionem comedere, coqueret, digerere, ut pro eis deprecetur, his consulat, eos per sacramentum penitentiae absolvat: ita Serranus, qui per primitias fermenti et mellis accipit confessionem peccatorum, restitutionem bonorum male partorum, penitentiam, etc. Peccata enim ipsa sunt mel et fermentum, quia melleum ingerunt homini voluptatem, que in fel et fermentum mox convertitur. Huc alludit et Radulphus.

13. QUODQUID OBTULERIS SACRIFICIUM (mincha, ut est in Hebræo), SALE CONDICES, — omnis enim cibi condimentum est sal. Ita que ut sacrificium, quod est quasi Dei convivium, rite sit instructum, jubet Deus ut panes et similia non insula, sed sale condita offerantur. Sic et Gentiles nulla sacra faciebant sine mola salsa, ut dixi vers. 1. Sine sale enim vita humana consistere nequit. Nam sal carnes servat, ne putrescat; vinum, ne stapescat, aut in acetum degeneret; defuncta ac putrescentia corpora ita a corruptione vindicat, ut durent per sæcula; cibum reddit sapidum et gratum. Unde veterum axioma: « Corporibus nihil utilius est sale et sole. »

Rursum, « sal est vita artificialis carnum exsanguinum; » nam eas corrodendo et exsiccoando preservat a corruptione; et mystice apto significat vitam spiritus, que respectu vite animalis est adventitia. Hinc et Ovidius in *Fasti*:

Ante Deis homines quod conciliare valeret,
Far erat, et puri luctu nixa salis.

Sane ebrios et delirantes oleo et sale perungere solebant antiqui, quod in *Nebulis* Aristophanes innuit.

Tropologicè, sal symbolum est sapientiæ, prudentiæ et discretionis, que in omni sacrificio omnique opere, etiam penitentiae et mortificationis, quod ad Dei obsequium fit, est adhibenda. Hinc

Typus
Sacra-
menti
peniten-
tiae.

Procu-
tator
est
mel.
quod
mix
in fel
conver-
tuntur.
vers. 13.

Apostolus, *Rom. xii*, 4, monet ut rationabile sit obsequium nostrum; et Christus, *Marc. ix*, 48: « Omnis, ait (victima spiritualis et Deo grata), igne salietur, et omnis victima sale salietur, » nimirum igne tribulationis et sale sapientiæ. Ita Theodoretus, Procopius, Radulphus, Beda, Rupertus, Eucherius, et Cyrillus, lib. XV de *Adoratione*; nam, ut ait S. Bernardus, serm. 49 in *Cant.*: « Discretio est moderatrix et auriga virtutum, affectuum, morum; omni virtuti ordinem ponit; ordo modum tribuit et decorem, et perpetuitatem: tolle hanc, virtus vitium erit. »

Hinc secundo, sal symbolum et typus fuit doctrinæ evangelicæ et prædicationis apostolicæ: hæc enim summa est sapientiã, qua omnes nostras actiones et oblationes condire debemus. Omnis enim actio nostra huic sapientiæ, quasi normæ respondet, illicque per omnia conformetur, oportet. Hinc Christus Apostolis dixit: « Vos estis sal terre. »

Tertio, sale significatur æterna durabilitas: sal ergo est symbolum tum eternitatis Dei, quam per saltem protestabantur offerentes victimas salvitatis; tum integritatis et incorruptionis anime et corporis, quam Deus in offerente exigit. Nam, ut ait Philo, lib. de *Victimis*, primus conservator corporum est anima; secundus est sal: sal enim corpora dulcissime tuetur, redditque quodam modo immortalia: ideo, ait Philo, altare vocatur *ὀμοστασιον*, παρὰ τὴν διατριπὴν τῆς ζωῆς, id est a conservandis victimis; atqui carnes victimarum igne consumuntur: unde colligitur victimam hanc sale conditam et conservatam, mysticam accipi debere, scilicet offerentis mentem et alacritatem virtutibus confirmatam: hæc enim anime puritatem et incorruptionem tuetur et conservat. Ita Philo.

Hinc allegorice et anagorice, celestis sal est Christus, qui sua gratia et gloria tam corpora quam animas condit et servat eternitati, ut resurgant ad vitam immortalam.

NEC ACUPERIS SACRIFICIUM DEI TUI DE SACRIFICIO TUI. — Cui vocatur « sal foderis, » insulam et stultam causam dat R. Salomon, scilicet hanc: Aquæ, inquit, terrestres in principio creationis rerum omnium, ægre tulerunt se ab aquis celestibus separari per interpositum firmamentum: ut ergo Deus illas placaret, promisit se effecturum ut aquarum sacer usus esset in tabernaculo foderis; deinde ut sal quod ex aquis fit, sacrificiis perpetuo adhiberetur. Ita iste badius, qui hic nec micam salis habet, et carens cerebro indiget elliboro.

Dico ergo: vocatur « sal foderis, » id est sal legis huius, qua sal in mincha adhiberi præcipio. Lex enim erat ratio, conditio et conciliatio foderis et pacti inter Deum et hebreos. Unde tabule legis vocabantur *tabule foderis*, et sæpe alibi lex ipsa vocatur *fodis*. Dicitur autem peculiariter de lege hæc salis, quod sit sal foderis, quia salè significabatur firmilas legis et foderis; ideoque in

foderibus sal adhiberi solebat, nam victimæ cum mola salsa immolabantur ad sciendum foderis. Et verisimile est ita factum esse in fodere hebraeorum cum Deo, *Exod. xxiv*, 5; unde Il *Pantippon. xv*, 8, et *Numer. xvii*, 19, vocatur *Parvitas salis*, pactum firmum et stabile. Sicut enim sal a putrefactione carnes conservat, ita pactum salis metaphorice significat pactum alienum a corruptione et violatione, pactum firmum et perpetuum. Sal ergo foderis idem est quod sal firmalivum foderis, aut symbolum foderis firmi et stabilis.

Eadem de causa olim hospitiibus, ante alios cibos apponi solebat sal, ut scilicet sale significaretur amicitiæ firmitas ac perseverantia: quare multi Gentiles ominosum habebant, si sal in mensam profundum confisisset, quasi per hoc amicitiam eversio vel recessio portenderetur. Ita Plinius in *Historiæ salis*.

Nota: In omni carneo sacrificio, quo immolatur, v. g. bos, ovis aut capra, adhibebatur sacrificium farreum; sed non e converso: pole-rat enim mincha, sive far et similia offerri sola sine carne. In omni ergo sacrificio carneo adhibendum erat oleum, ut sicut, similia et sal; nullum vero fermentum aut mel adhiberi poterat in sacrificio, sive illud carneum esset, sive farreum.

Rites ergo sacrificiorum carnearum erat hic: Sacerdos carnes victimæ cremandæ imponebat altari; deinde ex similia oleo et sale condita et commixta, pugillum tollebat, eumque victimæ cremandæ imponebat, simulque super victimam vinum effundebat; denique thus similia imponebat, mox subiebat ignem; et victimam cum hisce suis libaminibus Deo adolebat et concremabat, uti patet *Num. xv*, 4 et seq.

14. SI AUTEM (cum autem) OBTULERIS MUNUS FRUGUM MARUM FRUGUM TUARUM (adhuc in spica existentium, ut patet ex sequent.) DOMINO DE SPICIS ADHUC VIRENTIBUS, TORREBIS IGI, ET CONFINGES IN MORTUO FARRIS. — Est hæc tertia species mincha sive sacrificii farrei: prima enim species erat oblatio similia; secunda erat oblatio panum; tertia hæc erat oblatio spicarum virentium.

Loquitur hic Deus de primitiis frugum, sive messis hordeacæ, cuius manipulis offerrebat in paschate secundo die azymorum: nec enim hebræi quidquam hordei, aut setegum demeter poterant, nisi prius hunc manipulum spicarum quasi primitias Deo obtulissent.

Nota: Triplices primitias debebant hebræi offerre Deo. *Primo*, has spicarum in Paschate; secundo, primitias panum ex messe triticea in Pentecoste, ut patet cap. xxiii, vers. 13 et 17. *Tertio*, primitias omnium frugum in festo Tabernaculorum, ut patet *Exod. xxiii*, 16 et 19.

Nota secundo, spicas hæc fuisse virentes, non omnino, sed simul albicantes et maturescences; alioqui non potuissent in far contractum comminui, utpole cum nulla adhuc farris grana essent

formata. Septuaginta pro virentes, hic et alibi vertunt *vés*, id est *nova*.

CONFRINGENS IN MODUM FARRIS, — Hebraice est *גרס כרמל* *geres carmel*, quod Vatablus vertit, *quas profudit fertilissimus ager*; hic enim hebraice vocatur *carmel*. Verum melius noster Interpres, Septuaginta et Chaldea vertunt, *contusionem vel fractionem spicæ*, aut frumenti, id est contusum frumentum; vel far, supple offeres, ut sequitur: non enim poterat esse farina, cum spicæ adhuc essent virentes.

Nota: Hæc omnia faciebat non sacerdos, sed laicus offerens. Ipse enim primitias spicarum suarum contrebant instar farris, inde super eas fundebat oleum, ac denique thus eis imponebat, itaque offerebat eas sacerdoti, ut is partem earum adoleret Deo, et reliquum sibi servaret; unde sequitur:

16. DE QUÀ ADOLEBIT SACERDOS IN MEMORIA MUNERIS, PARTEM. — ut scilicet pars hæc Deo cremata memoriale sit et signum, totum hoc munus, id est sacrificium, oblatum esse Deo. Vide dicta vers. 2.

Allegorie, primitiæ frugum in paschate, est Christus resurgens in paschate, quasi primogenitus mortuorum. Ita Cyrillus, lib. XVII *De Adoratione*, cap. XXIII.

Tropologie, oblatio spicarum virentium, significat neophytos in Dei obsequio, et perfectionis via; hi torrent spicæ igne, cum corpus macerant, et spiritui subigunt; confringunt eas in far, cum voluntatem propriam abneqant: imponunt oleum, id est cordis hilaritatem; et thus, id est preces; denique memoriale Dei, id est timorem Dei, semper animo gestant, ideoque ad eum omnia referunt. Ita Radulphus.

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

describitur tertia species sacrificii, scilicet hostia pacifica; eaque triplex: primo, bovis, vers. 1; secundo, ovium, vers. 6; tertio, capræ, vers. 12. Denique versu ultimo, omnem adipem et sanguinem sibi depositi Deus.

1. Quod si hostia pacificorum fuerit ejus oblatio, et de bobus voluerit offerre, marem sive feminam, immaculata offeret coram Domino. 2. Ponetque manum super caput victimæ suæ, quæ immolabitur in introitu tabernaculi testimonii, fundentque filii Aaron sacerdotes sanguinem per altaris circuitum. 3. Et offerent de hostia pacificorum in oblationem Domino, adipem qui operit vitalia, et quidquid pinguedinis est intrinsecus: 4. duos renes cum adipe quo teguntur ilia, et reticulum jecoris cum renunculis. 5. Adolebuntque ea super altare in holocaustum, lignis igne supposito, in oblationem suavissimi odoris Domino. 6. Si vero de ovibus fuerit ejus oblatio, et pacificorum hostia, sive masculum obtulerit, sive feminam, immaculata erunt. 7. Si agnum obtulerit coram Domino, 8. ponet manum suam super caput victimæ suæ, quæ immolabitur in vestibulo tabernaculi

Cassianus, lib. IV *De Institut. Remot.* cap. VIII: Novitius « renuntiaturus sæculo, in monasterio, inquit, primitus docetur suas vincere voluntates, et ea illi sæpius imperare student, quæ senserint animo ejus esse contraria. Pronuntiant enim nulatenus posse monachum prævalere iræ, vel tristitiæ, aut spiritui fornicationis, nisi prius didicerit mortificare per obedientiam suas voluntates; sed non humilitatem quidem cordis veram, nec cum fratribus concordiam firmam posse retinere, nec in monasterio diutius permanere eum, qui voluntates suas non didicerit superare.»

Rursum novitii, ait Rufinus, est studere puritati cordis, eique quod ait Psaltes, *Psalm. XLV*: «Vacate et videte, quia ego sum Deus;» denique conari ut ad infantiam, et primam innocentiam redeat.

Pachomius, ex regula sibi ab angelo tradita, jussit novitios operari manibus, et opera sua facere simpliciter, eosque a studiis sacratoribus arceri.

Pinufus Abbas apud Cassianum, lib. IV *De Institut.* cap. XXXII, novitium docet, eum debere imitari et induere Jesum crucifixum, ut timor Dei sit ei jugis crux, quæ crucifigat suos appetitus, præsertim excellentie et superbiæ; per veram et assiduam humilitatem et humiliationem.

Cassianus, lib. IV, cap. XII, novitium docet ut in monasterio, juxta Psalmistæ sententiam, «sit tanquam surdus non audiens, et sicut mutus non aperiens os suum, nihil discernens, nihil didicicans ex his quæ ei fuerint imperata. Ergo, inquit, patientiam tuam non debes sperare de aliorum virtute, id est, ut tunc tantum eam possideas, cum a nemine fueris irritatus.»

testimonii; fundentque filii Aaron sanguinem ejus per circuitum altaris. 9. Et offerent de pacificorum hostia sacrificium Domino, adipem et caudam totam, 10. cum renibus et pinguedinem quæ operit ventrem atque universa vitalia, et utrumque renunculum cum adipe qui est juxta ilia, reticulumque jecoris cum renunculis; 11. et adolebit ea sacerdos super altare in pabulum ignis et oblationis Domini. 12. Si capra fuerit ejus oblatio, et obtulerit eam Domino, 13. ponet manum suam super caput ejus; immolabitque eam in introitu tabernaculi testimonii. Et fundent filii Aaron sanguinem ejus per altaris circuitum. 14. Tollenque ex ea in pastum ignis Domini, adipem qui operit ventrem, et qui tegit universa vitalia; 15. duos renunculos cum reticulo, quocumque est super eos juxta ilia, et arvinam jecoris cum renunculis; 16. adolebitque ea super altare sacerdos, in alimoniam ignis, et suavissimi odoris. Omnis adeps, Domini erit 17. jure perpetuo in generationibus, et cunctis habitaculis vestris; nec sanguinem, nec adipem omnino comedetis.

4. QUOD SI HOSTIA PACIFICORUM FUERIT EJUS OBLATIO. — Hostia pacificorum, » subaudi animalium, hoc est eorum quæ offeruntur pro pace, id est salute, incoluntitate et prosperitate (hoc enim est Hebræis pax), sive jam obtemperata, sive obtinenda: erat enim duplex hostia pacifica, una quæ offerebatur in gratiarum actionem pro prosperitate obtemperata; altera quæ offerebatur ad prosperitatem, vel beneficium alicui impetrandum, vel homini, vel familie, vel Republicæ. Septuaginta vertunt, *hostia amplexiva*, id est *hostia salutaris*, id est *salutis*, hoc est hostia oblata pro salute; Chaldeus vertit, *hostia sanctificationum*. Hebraice hæc hostia vocatur *זבח שלמים* *Zebach seelamim*, quod

Zebach seelamim primo verti potest, *hostia pacificorum*, id est pacifica, ob causam jam dictam, et quia hæc hostia pacem quasi faciebat inter Deum, sacerdotem et offerentes, eo quod in ea sua victimæ pars cuique tribuebatur. Secundo, verti potest, *victima tranquillorum*, id est, *victima oblata pro quiete et tranquillitate*. Tertio, verti potest, *victima retributionum*, id est *victima gratiarum actionis*, ut vertit Josephus. Quarto, verti potest, *victima perfectorum*, id est, *victima oblata pro integritate et perfectione*, vel hominis, vel domus et familie. Hebræum enim *שלם* *sealam* significat primo, pacificare; secundo, esse quietum et tranquillum; tertio, retribuere; quarto, finire, complere et perficere.

Nota: Hæc hostia-pacifica non ex præcepto, sed ex voto, vel sponte offerebatur; unde ad libitum offerentis poterat esse masculus, vel femina. Si quis tamen voluisset pecus e grege suo melius, ideoque masculum, id offerre debebat, juxta illud *Malachia* 1, 14: «Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, et votum faciens immolat debile Domino.»

Nota secundo: Hostia pacifica dividebatur in tres partes. prima, puta adeps et sanguis, Deo adolebatur; secunda, puta pectus et armus dexter, cedebat sacerdoti sacrificanti; tertia, puta reliqua caro, cedebat laicis eam offerentibus, de quo cap. vi. in holocausto vero tota victima cedebat Deo; in hostia pro peccato pars cedebat

Deo, pars sacerdoti, nihil vero offerenti, ut patet cap. vii, vers. 6.

Hinc nota tertio: Hostia pacifica, uti et pro peccato, debebat esse bos, ovis aut capra, non autem aves, puta turtur aut columba, quia hæc minores sunt, quam ut in tres portiones commode dividi possint. Aves tamen Deo offerebantur in holocaustum, quia hoc totum offerrebatur.

Tropologie Radulphus et Isyochus: in holocausto, inquit, perfectorum vita, in hostiis pacificis medicorum conversatio designatur, qui licet summa bona non explant, mala tamen summa deviant. Hi quædam distribuunt altari, nonnulla sacerdotibus, reliqua ad corpus usum concedunt, ait Theodoretus, *Quæst.* 1.

«Bovem ergo immolat, ait Radulphus, quisquis in seculari vita mundi acibus deditus, de ipsi laboribus suis Deo ministrat. Ovem offert, qui laborare non sufficiens, et infirmitate ac estate, seu paupertate a misericordie actibus revocatus, per solam innocentiam Deo placet. Capram litat, quisquis veterem conversationem melioris propositi castigatione immutat. Avium nulla hic fit mentio, quia contemplationis virtus perfectioribus tribui solet.»

Secundo, Rupertus hic, cap. XXVII, per hostiam pro peccato accipit fidem; per hostiam pacificam, spem; per holocaustum, charitatem, quæ major est omnium, sed hoc non tam tropologicum, quam accommodatum est.

Hostia ergo pacifica est continentia et misericordia. «Vere continens est, qui perturbatione superior est, et nullum voluptatis irritamentum admittit; sed animo est sobrius, et nusquam cedente voluptati,» ait S. Basilus, et ex eo Maximus, serm. *De Continentia*.

Anacharsis statuis scribi jussit: «Lingue, ventri et pudendis temperandum;» quo maximorum malorum causa sit lingua effrenis, luxu nil turpius, libido ex homine peccatum reddat, inquit Laertius, lib. I, cap. IX.

Socrates rogatus quo pacto quis dives evaderet? «Si, inquit, continens et cupiditatum fuerit exorsus.»